

УДК 78.071.1(477)

ОЛЬГА ШУМІЛІНА

**МАКСИМ БЕРЕЗОВСЬКИЙ ТА
СТЕПАН ДЕГТЯРЬОВ:
ПАРАЛЕЛІ В ЖИТТІ Й У ТВОРЧОСТІ**

На підставі аналізу документальних матеріалів виявлено паралелі в житті й у творчості двох видатних українських митців другої половини XVIII – початку XIX ст. Зазначено, що творчість цих композиторів належить до музичного Класицизму, проте репрезентує різні його етапи – початковий (М. Березовський) та завершальний (С. Дегтярьов). Наявність спільних рис у біографічних сценаріях двох митців пояснюється як винятковою обдарованістю кожного з них, так і загальним статусом музиканта у другій половині XVIII ст. в Російській імперії, а відмінності є відображенням різних умов творчої самореалізації, у яких вони перебували. Виявлено спільні риси у долях композиторської спадщини двох митців. Протягом XIX ст. кожен із них вважався автором одного твору: М. Березовський – духовного концерту «Не отвержи мене», С. Дегтярьов – світської ораторії «Минин и Пожарский, или Освобождение Москвы». Перші публікації їхніх духовних хорових творів з'явилися лише на межі XIX–XX ст., системне вивчення творчості розпочалось у другій половині XX ст., а пошук нотних джерел і документальних матеріалів триває й нині.

Ключові слова: творчість М. Березовського, творчість С. Дегтярьова, біографічний сценарій, музичний класицизм, театр, хорова капела, духовний концерт.

У 2015-му і 2016-му роках минули дві ювілейні дати, пов'язані з видатними українськими композиторами другої половини XVIII – початку XIX ст., – 270 років від дня народження Максима Березовського (1745–1777)¹ і 250 років від

© Шуміліна О. А.

¹ Цій події, яка пройшла практично непоміченою, була присвячена стаття: Шуміліна О. А. Композитор Максим Березовський: огляд прижиттєвих документальних матеріалів (до 270-річчя від дня народження)

дня народження Степана Дегтярьова (1766–1813). Випала нагода виявити паралелі у житті й у творчості двох музикантів, що стало метою цієї статті. Така проблематика досі не порушувалась у жодній науковій праці, незважаючи на значну увагу до вивчення спадщини кожного з митців¹.

Творчість М. Березовського та С. Дегтярьова належить до однієї епохи – музичного Класицизму: М. Березовський її відкриває, а С. Дегтярьов завершує. Оскільки епоха тривала три чверті століття, життєві і творчі шляхи цих музикантів хронологічно не перетиналися: коли М. Березовський помер, С. Дегтярьову було лише 11 років; тож вони жили і творили в різний час. Однак і в біографічних сценаріях, і у професійній діяльності двох митців можна виявити певні паралелі, на яких варто зосередити увагу.

І М. Березовський, і С. Дегтярьов мали українське походження, але більшу частину життя прожили у великих містах Російській імперії – Санкт-Петербурзі й Москві – та їх передмістях (Оранієнбаум, Кусково, Останкіно). Українське походження М. Березовського зафіксовано в опублікованих наприкінці 1760-х років німецькомовних записках Якоба фон Штеліна², С. Дегтярьова – у документах графів Шереме-

// Українська музика : наук. часопис Львів. нац. муз. академії ім. М. В. Лисенка. 2015. Ч. 4 (18). С. 77–84.

¹ Див. публікації: Рыцарева М. Г. Композитор М. С. Березовский: Жизнь и творчество. Ленинград : Музыка, 1983. 141 с.; Рыцарева М. Г. Духовный концерт в России второй половины XVIII века. Санкт-Петербург : Композитор • Санкт-Петербург, 2006. С. 84–115, 181–217; Левашев Е. М., Полексин А. В. М. С. Березовский // История русской музыки : в 10 т. Т. 3 : XVIII век. Ч. 2. Москва : Музыка, 1985. С. 132–160; Левашев Е. М. С. А. Дегтярев // История русской музыки : в 10 т. Т. 4 : 1800–1825. Москва : Музыка, 1986. С. 184–208; Горяинов Ю. С. России славу пел [Степан Дегтярёв]. Воронеж : Центр.-Чернозем. кн. изд-во, 1987. 151 с.; Лебедева-Емелина А. В. Русская духовная музыка эпохи классицизма (1765–1825) : Каталог произведений. Москва : Прогресс-Традиция, 2004. С. 15–45, 353–457; та ін.

² Див.: Штелин Я. фон. Музыка и балет в России XVIII века / пер. с нем. и вст. ст. Б. И. Загурского ; под ред. и с предисл. проф. Б. В. Асафьева. Ленинград : Муз. изд. «Тритон», 1935. С. 59, 95.

тевих, у яких батько музиканта, Оникій Дегтярьов, зазначений як «малоросіянин», уперше – 1778 р.¹

І М. Березовський, і С. Дегтярьов були вивезені зі своєї батьківщини в дитинстві як музично обдаровані діти з гарними голосами: М. Березовського граф Кирило Розумовський вивіз із Глухова до Петербурга (імовірно, це сталося 1754 р., коли К. Розумовського після кількох років перебування у глухівській резиденції викликали до імператорського двору), С. Дегтярьова в семирічному віці вивезли з Борисівки до Москви, відібравши для кріпацького театру графа Петра Шереметєва.

Лише обдарованості та початкової церковно-співацької освіти, яку майбутні митці здобули ще на батьківщині, було недостатньо; тому і М. Березовський, і С. Дегтярьов навчались у спеціальних школах, у яких їх готували як акторів для оперної сцени. М. Березовський навчався в театральній школі міста Оранієнбаума, де знаходився малий імператорський двір спадкоємця російського престолу великого князя Петра Федоровича, С. Дегтярьов – у школі при кріпацькому театрі графа Петра Шереметєва в Кусково. В обох школах навчали нотної грамоти й нотного письма, сольного і хорового співу, гри на музичних інструментах, італійської та французької мов, акторської майстерності. Додаткові уроки вокалу давали запрошені італійські оперні солісти й музичні педагоги: М. Березовському – оперна прима Катаріна Брігонці, С. Дегтярьову – маєстро Барбаріні².

Обидва музиканти досконало опанували гру на скрипці. Для М. Березовського це був улюблений інструмент великого князя: під час оперних вистав Петро Федорович приєднувався до своїх оркестрантів і виконував партію перших скрипок разом із ними. С. Дегтярьов як скрипаль став основним партнером по камерно-ансамблевій грі для сина Петра

¹ Див.: Горяйнов Ю. С. России славу пел [Степан Дегтярёв]. Воронеж : Центр.-Чернозем. кн. изд-во, 1987. С. 7, 56.

² Ініціали невідомі.

Шереметєва Миколи, який професійно грав на віолончелі (під час європейського вояжу він навчався у французького віолончеліста Івара¹). Виступи графа разом із кріпаком щоразу викликали схвальні відгуки сучасників, найбільше враження справляло спільне звучання інструментів.

Дебют на оперній сцені в обох митців відбувся в 14-річному віці: М. Березовський виступив 1759 р. в партії Пора в опері Ф. Арайї «Александр в Індії», а С. Дегтярьов – 1780 р. в партії Садівника в опері «Тщетная ревность или Перевозчик Кусковский» на текст В. Количева з музикою Г. Пуньяні та, напевно, І. Керцеллі. Обидві партії потребували від юних 14-річних співаків сильного голосу, польотного звуку і драматичного акторського таланту. Станом на 1759 р. М. Березовський уже рік офіційно перебував на службі у великого князя Петра Федоровича на посаді півчого, із заробітною платнею 150 рублів на рік. У друкованому лібрето опери «Упізнана Семіраміда» В. Манфредіні, яка була поставлена в театрі Оранієнбаума наступного 1760 р. і в якій М. Березовський співав партію Іркана, 15-річний виконавець зазначений як «Господин Максим Березевский». Після смерті імператриці Єлизавети, яка сталася 25 грудня 1761 р., М. Березовський разом зі своїм патроном, уже імператором Петром III, переїжджає до столиці Російської імперії Санкт-Петербурга і стає півчим італійської оперної трупи при Великому дворі, а його заробітна платня зростає до 400 рублів на рік. За наявними документами, він обіймає цю посаду до 18-річного віку. Щодо С. Дегтярьова, відомо про його участь у чотирьох оперних виставах шереметєвського театру – двох у віці 14 років і двох у віці 18 років. Заробітна платня була набагато скромнішою – лише 15 рублів на рік. Проте вік початку і завершення виступів в оперних виставах у двох музикантів дивним чином збігається.

У подальшій творчій діяльності двох митців також є певні паралелі. У 18-річному віці обидва завершили кар'єру оперного співака і зайнялись іншою діяльністю. М. Бере-

¹ Ініціали невідомі.

зовського призначили на посаду придворного камерного музиканта з обов'язками виконавця-інструменталіста і композитора. На цій посаді він став писати духовні концерти для придворного хору. Один із концертів був виконаний влітку 1766 р. у присутності імператриці Катерини II (М. Березовському 21 рік), а до 23-річного віку, за повідомленням Я. фон Штеліна, музикант написав концерти «Господь воцарися», «Не отвержи мене», «Хвалите Господа с небес», «Слава в вышних Богу» і «Тебе Бога хвалим»¹. С. Дегтярьов у 18-річному віці спав з голосу, однак його залишили при театрі як репетитора оперних співаків та музичного редактора і постановника оперних вистав. Вивчення зі співаками оперних партій і проведення репетицій надалі переросло в музичну педагогіку і капельмейстерство – уже як «учителя хорових концертів» (уперше С. Дегтярьова так названо в документах 1789 р., на той час йому 23 роки). Редагування ж оперних партитур виявило хист до композиції.

Композиції, так само як і співу, треба було навчатися професійно. М. Березовський їде стажуватися до Болоньї, де його вчителем стає славнозвісний італійський педагог Дж. Б. Мартіні. Поїздку фінансує дирекція імператорських театрів, яку очолює Іван Єлагін. М. Березовському 24 роки, у 26 років він успішно складає іспит у Болонській філармонічній академії на звання композитора і капельмейстера. С. Дегтярьов починає брати уроки композиції у Дж. Сарті і, за деякими свідченнями, у віці 24 років разом із ним їде до Італії. Творчим іспитом, який утвердив 26-річного С. Дегтярьова у статусі композитора, стає визнання його духовних творів за межами шереметевської хорової капели. Свідченням цього є «Каталог певческой ноте, писанный 23 генваря 1793 года» – опис колекції духовних творів невідомого московського власника, у якій поміж іншого були твори С. Дегтярьова.

¹ Штелин Я. фон. Музыка и балет в России XVIII века / пер. с нем. и вст. ст. Б. И. Загурского ; под ред. и с предисл. проф. Б. В. Асафьева. Ленинград : Муз. изд. «Тритон», 1935. С. 59–60.

У подальшому житті двох митців значно більше відмінного, ніж спільного. М. Березовський після повернення з Італії до столиці Російської імперії не мав ні матеріального достатку, ні належних умов для творчої самореалізації, тому яскравий злет раптово обірвався – у 32-річному віці розчарований музикант передчасно помирає. С. Дегтярьов, навпаки, має у своєму розпорядженні добре навчений, професійний хор, і після переїзду графа М. Шереметєва до Петербурга (С. Дегтярьову саме виповнилося 32 роки) полишає свої численні театральні обов'язки, повністю зосереджуючись на роботі з хором. У петербурзький період хорової капели М. Шереметєва суперничала з Придворною співацькою капелюю, яку очолював Д. Бортиянський. Петербурзькі виступи шереметєвського хору були нечастими, тому програми готувалися надзвичайно ретельно. У той час С. Дегтярьов написав чимало хорових концертів. Він надсилав їх для продажу в Москву, про що свідчать оголошення в газеті «Московские ведомости» зі списками творів, які надходили в нотні крамниці. Від 1800 р. такі оголошення публікувалися майже щорічно, останнє з них датоване 1808 р. (були й давніші оголошення – московського періоду, 1795 і 1797 рр.). Сукупно в цих оголошеннях фігурує дуже багато творів – більше сотні назв, – а у стислих анотаціях нерідко зазначається, що вони є новоствореними.

Отже, 32-річний вік для одного музиканта став фатальним, а в житті іншого ознаменував початок найбільш плідного етапу композиторської творчості. Саме тому такою вражаючою є різниця в кількості творів, які написали М. Березовський та С. Дегтярьов.

Музиканти не знали один одного особисто, однак із творчістю М. Березовського С. Дегтярьов був ознайомлений. Духовні твори М. Березовського були в репертуарі хорової капели графа М. Шереметєва за часів її перебування в Петербурзі. Про це свідчать складені в 1830–1850-х роках описи нотної колекції Шереметєвих, у яких фігурують композиції М. Березовського – хорові концерти «Господь воцарися» і

«Слава во вышних Богу» та піснеспів «Вѣрую»¹. Навряд чи ці твори суттєво вплинули на манеру письма С. Дегтярьова: набагато більше він узяв від свого вчителя Дж. Сарті, заняття з яким розпочалися в московський період і продовжилися в Петербурзі. Порівняно з яскравими, сповненими емоційних контрастів, драматичних епізодів і технічного блиску хорowymi концертами С. Дегтярьова, музика М. Березовського, а також інших авторів, які стояли біля витоків нового стилю духовної музики другої половини XVIII ст. (А. Рачинського, Б. Галушні), здавалася набагато скромнішою.

Обидва музиканти залежали від своїх роботодавців: М. Березовський, який від 1762 р. перебував на музикантській службі при дворі російської імператриці Катерини II, – від Дирекції імператорських театрів, яка оплачувала італійське стажування і платила пенсію; С. Дегтярьов – від графів Петра Борисовича, Миколи Петровича і Дмитра Миколайовича Шереметєвих, чийм кріпаком він був від народження до смерті. Аби продавати свої твори, власниками яких фактично були треті особи, обом композиторам доводилося приховувати своє ім'я під псевдонімами.

С. Дегтярьов обрав псевдонімом ім'я свого батька Онукія, і на рукописних копіях концертів, призначених для продажу, указував прізвище «Никеев» або «Аникеев». Під цим псевдонімом він «ховався» близько 15-ти років – майже до смерті графа Миколи Шереметєва і виходу на оброк². У «Каталозі півчої ноти» (1793) числяться твори і «Дехтярева», і «Никеева»; у більшості раних оголошень про продаж нот (1795–1806) зазначено прізвище «Никеев», у рукописах –

¹ Реестр Духовным пьесам, находящимся в певческом отделении [библиотеки] его сиятельства графа Д. Н. Шереметева // Российский государственный исторический архив (Санкт-Петербург). Ф. 1088, оп. 3, № 1732, л. 3 об., 4, 7 об., 12 об., 16.

² Див.: Рыцарева М. Г. Духовный концерт в России второй половины XVIII века. Санкт-Петербург : Композитор • Санкт-Петербург, 2006. С. 183–189.

і «Никеев», і «Аникеев», і «Дехтярев». Згідно з гіпотезою, С. Дегтярьов використовував також псевдонім «Елизар Матвеев», співзвучний з уже відомим «Степан Никеев». Про музиканта Єлизара Матвеева нічого не відомо; три концерти, приписані йому в одному рукопису, за манерою подібні до дегтярьовських, а один із них – «Приклони, Господи, ухо Твоє» (*до мінор*) – атрибутований С. Дегтярьову за виданнями початку ХХ ст.¹ Псевдонімом М. Березовського став скорочений варіант його прізвища – «Бер» (*Ber*). Такий варіант зафіксований на титульному аркуші рукопису трьох клавірних сонат, виявлених в одному з архівів польського міста Кракова й атрибутованих М. Березовському².

Митці не були вільними у своєму праві на особисте життя. М. Березовському пощастило трохи більше: він одружився у 18-річному віці з балериною Франциною Ібершер, разом із якою виступав на імператорській сцені, а до того навчався в театральній школі Оранієнбаума. Дозвіл на цей шлюб надала імператриця Катерина II. С. Дегтярьову було дозволено одружитися лише у 42 роки. Його дружиною стала донька колишнього партнера по театральній сцені, актора Григорія Кохановського Аграфена (Горпина). Через п'ять років композитор помирає, і третій син народжується після смерті батька.

¹ Гіпотеза М. Рицаревої про дегтярьовський псевдонім «Єлизар Матвеев» нещодавно була непрямо підтверджена: концерт «Радуйтеся, праведни, о Господь», відомий донині лише як твір «Єлизара Матвеева», виявлено в рукописах початку ХІХ ст. серед концертів С. Дегтярьова, поданих анонімно. Див. статтю: Шуміліна О. А. Причасні вірші Максима Березовського: оригінал чи пізніша підробка? // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : наук. журн. 2016. № 4 (33). С. 30.

² Гіпотеза автора цієї статті про італійський псевдонім М. Березовського (*Ber*) потребує подальшого уточнення, зокрема і стосовно трьох згаданих клавірних сонат: згідно з відомостями бази даних RISM, автором однієї із цих сонат є Й. Б. Вангал (Johann Baptist Vanhal, Jan Křitel Vanhal, 1739–1813), іншої – Й. Колицці (Johannes Colizzi, Johann Andreas Kauchlitz, ~1742–1808).

Однаково склалися долі композиторської спадщини двох митців. У XIX ст. кожен із них вважався автором одного твору: М. Березовський – духовного концерту «Не отвержи мене» (виданий Придворною співацькою капелюю в 1817–1818 рр.), С. Дегтярьов – світської ораторії «Минин и Пожарский, или Освобождение Москвы» (1811). Перші публікації їхніх духовних хорових творів з'явилися лише на межі XIX–XX ст.¹, системне вивчення творчості розпочалось у другій половині XX ст., а пошук нотних джерел і документальних матеріалів триває й нині.

Про обох митців іще в XIX ст. були складені легенди – від звинувачення кожного з них у пияцтві до самогубства М. Березовського. Від публікації до публікації повторюється інформація про навчання М. Березовського в Києво-Могилянській академії, про службу музиканта у Придворній співацькій капелі, про намір написати оперу «Запорожці», хоча ці факти документально не підтверджені. Ще один міф – про одруження «онуки» С. Дегтярьова Софії із сином композитора Катаріно Кавоса – був народжений у XX ст.² Насправді онуки Софії у С. Дегтярьова не було, а особа, про яку йдеться, – Софія Цезарівна Кавос-Дехтерева – була правнучкою саме композитора Катаріно Кавоса – онукою його сина, архітектора Альберта Катериновича Кавоса, дочкою онука Катаріно Кавоса, академіка архітектури Цезаря Альбертовича Кавоса, – і дружиною відомого лікаря-психіатра Володимира Гавриловича Дехтерева, який не належав до роду композитора С. Дегтярьова. Соціальна нерівність дітей запрошеного італійського музиканта та нащадків кріпака зробила б такий шлюб неможливим, а пояснення, що він відбувся через велику повагу К. Кавоса до діда своєї невістки,

¹ Виняток становлять видання двох композицій М. Березовського – концерту «Не отвержи мене» та піснеспіву «Вѣрую» з Літургії, – неодноразово здійснені в XIX ст.

² Див.: Горяинов Ю. С. России славу пел [Степан Дегтярёв]. Воронеж : Центр.-Чернозем. кн. изд-во, 1987. С. 145.

не витримує критики. У випадку із С. Кавос-Дехтеревою маємо відверту підтасовку фактів. Очевидно, мета такого фальшування – пояснити, як до Софії Цезарівни потрапив рукописний збірник хорових концертів С. Дегтярьова, який вважається його автографом і зберігається нині в Останкінському палаці-музеї творчості кріпаків¹.

Викликає дискусію і поки що не вирішується однозначно проблема авторської атрибуції деяких творів М. Березовського та С. Дегтярьова. Недослідженими залишаються питання автентичності нотних текстів хорових концертів обох митців в аспекті прижиттєвих та поставторських редакцій: відомо, що значна частина творів С. Дегтярьова має по кілька варіантів, і вже встановлено, що нотні тексти всіх духовних творів М. Березовського, які були опубліковані або готувалися до публікації протягом ХІХ – початку ХХ ст., мають розбіжності з текстами цих творів у рукописних джерелах кінця ХVІІІ ст. Отже, і в цьому можна побачити певні паралелі.

Не маємо прижиттєвих портретів ні М. Березовського, ні С. Дегтярьова; не знаємо, який вигляд вони мали, як поводитися. Є лише кілька слів сучасника, які характеризують С. Дегтярьова як «учителя концертів», тобто як музичного педагога: «он казался угрюмым и задумчивым, но был добр и прекрасодушен, к ученикам был заботлив и, чем мог, старался облегчить их участь»². Але це вже зовсім інша історія, яка лише частково стосується теми цієї статті...

Список використаних джерел

1. Горяинов Ю. С. России славу пел [Степан Дегтярёв]. Воронеж : Центр.-Чернозем. кн. изд-во, 1987. 151 с.
2. Лебедева-Емелина А. В. Русская духовная музыка эпохи классицизма (1765–1825) : Каталог произведений. Москва : Прогресс-Традиция, 2004. 656 с.

¹ Див.: Левашев Е. М. С. А. Дегтярев // История русской музыки : в 10 т. Т. 4 : 1800–1825. Москва : Музыка, 1986. С. 195.

² Див.: Горяинов Ю. С. России славу пел [Степан Дегтярёв]. Воронеж : Центр.-Чернозем. кн. изд-во, 1987. С. 58.

3. Левашев Е. М., Полехин А. В. М. С. Березовский // История русской музыки : в 10 т. Т. 3 : XVIII век. Ч. 2. Москва : Музыка, 1985. С. 132–160.

4. Левашев Е. М. С. А. Дегтярев // История русской музыки : в 10 т. Т. 4 : 1800–1825. Москва : Музыка, 1986. С. 184–208.

5. Реестр Духовным пьесам, находящимся в певческом отделении [библиотеки] его сиятельства графа Д. Н. Шереметева // Российский государственный исторический архив (Санкт-Петербург). Ф. 1088, оп. 3, № 1732, л. 1–16.

6. Рыцарева М. Г. Духовный концерт в России второй половины XVIII века. Санкт-Петербург : Композитор • Санкт-Петербург, 2006. 244 с.

7. Рыцарева М. Г. Композитор М. С. Березовский: Жизнь и творчество. Ленинград : Музыка, 1983. 141 с.

8. Штелин Я. фон (Stählin J. von). Музыка и балет в России XVIII века / пер. с нем. и вст. ст. Б. И. Загурского ; под ред. и с предисл. проф. Б. В. Асафьева. Ленинград : Муз. изд. «Тритон», 1935. 191 с.

9. Шуміліна О. А. Композитор Максим Березовський: огляд прижиттєвих документальних матеріалів (до 270-річчя від дня народження) // Українська музика : наук. часопис Львів. нац. муз. академії ім. М. В. Лисенка. 2015. Ч. 4 (18). С. 77–84.

10. Шуміліна О. А. Причасні вірші Максима Березовського: оригінал чи пізніша підробка? // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : наук. журн. 2016. № 4 (33). С. 25–37.

Ольга Шумилина. Максим Березовский и Степан Дегтярёв: параллели в жизни и творчестве. На основании анализа документальных материалов обнаружены параллели в жизни и творчестве двух выдающихся украинских музыкантов второй половины XVIII – начала XIX вв. Указано, что творчество этих композиторов относится к музыкальному классицизму, однако представляет различные его этапы – начальный (М. Березовский) и заключительный (С. Дегтярёв). Наличие общих черт в биографических сценариях двух мастеров объясняется как исключительной одарённостью каждого из них, так и общим статусом музыканта во второй половине XVIII в. в Российской империи, а отличия отражают различные условия творческой самореализации, в которых

они перебували. Обнаружены общие черты в судьбах композиторского наследия двух мастеров. На протяжении XIX в. каждый из них считался автором одного произведения: М. Березовский – духовного концерта «Не отвержи мене», С. Дегтярѳев – оратории «Минин и Пожарский, или Освобождение Москвы». Первые публикации их духовных хоровых сочинений появились лишь на рубеже XIX–XX вв., системное изучение творчества началось во второй половине XX в., а поиск нотных источников и документальных материалов продолжается и в настоящее время.

Ключевые слова: творчество М. Березовского, творчество С. Дегтярѳева, биографический сценарий, музыкальный классицизм, театр, хоровая капелла, духовный концерт.

Olga Shumilina. Maxym Berezovsky and Stepan Degtiarev: Parallels in Life and Creativity. On the basis of analysis of documents, parallels in the life and work of two outstanding Ukrainian artists of the second half of the 18th – early 19th centuries have been discovered. It has been noted that the work of these composers belongs to Classicism music, however, their works represent the different stages of that period, the initial (M. Berezovsky) and the final (S. Degtiarev). The similarities in the biographies of the two artists can be explained as the exceptional talent of each of them, as well as the status of musician in the second half of the 18th century in the Russian Empire; and the differences in their biographies reflect the different conditions for self-realization. The similarities in the existence of the music legacy of the two artists by death have been revealed. During the 19th century each of them was considered to be the author of a single work: M. Berezovsky as the author of the sacred concerto "Не отвержи мене" ("Do Not Cast Me Aside"), and S. Degtiarev as the author of the secular oratorio "Минин и Пожарский, или Освобождение Москвы" ("Minin and Pozharsky, or Liberation of Moscow"). The first publications of their sacred choral works appeared at the edge of the 19th – 20th centuries. The systematic study of their work began in the second half of the 20th century, and the search for music sources and documents is still ongoing.

Key words: M. Berezovsky's work, S. Degtiarev's work, biography, music classicism, theatre, chorus, sacred concerto.